

կաթիլներու նման երկրիս երեսն եղած մարմնոց վրայ նստիլը, ցոյ կ'ըսուի. բայց բուն ցօղն է երկրէս վերացած տաք շոգիէն ձևացածը, որ երկրիս երեսը շօշափող օդոյ խաւը պաղ գտնելով կը խտանայ, ու բարակ մաշկի կամ պղտի կաթիլներու ձևով մարմնոց մակերևութին վրայ կը նստի: Արբ արևը մարը մտնելու վրայ է՝ ցօղը կը սկսի, բոլոր գիշերը կը շարունակէ, և ինչուան արևուն ելլելը կը տեսնեն: Այս երկրիս երեսը կը սկսի, կամաց կամաց կը բարձրանայ ու կը հասնի որոշեալ բարձրութիւն մը, որ անձրևներէ ետեւ եկած գիշերներն աւելի է, ու չոր օրերէ ետքը եկող գիշերները՝ նուազ: Ինչպէս բարձրութիւնը, այսպէս ալ ցօղոյ քանակութիւնը կը տարբերի ըստ եղանակաց. գարունն ու աշունը աւելի է համեմատութեամբ ամառն:

Բայց որպէս զի ցօղ իջնէ, պէտք է որ օդը խաղաղ ու հանդարտ ըլլայ և երկինքը պարզ, կամ թէ ամպոտ չըլլայ: Աթէ օդը շարժման մէջ է, կամ թէ հով ըլլայ նէ, ցօղ չիջներ. վասն զի հովը օդոյն մէջի շոգին կը ցրուէ ու կ'առնու կը տանի և թող չտար մարմնոց երեսը նստելու: Այնպէս ալ եթէ երկինքն ամպոտ է, ցօղ չիջներ. վասն զի օդոյն և մարմնոց պաղումը կ'արգելուի: Բայց համար է որ ծածկի տակ կամ ծառերու տակ գտուող մարմնոց վրայ ցօղ չնստիր. ինչպէս թէ որ բաց դաշտի մը մէջ ցիցերու վրայ լաթ մը կամ կապերտ մը փռենք գիշերը, առաւօտը կը տեսնենք որ բոլոր չորս դին ցօղով ծածկուեր է, միայն այս գոցուած տեղս չոր է: Այս պարզ և միանգամայն կարևոր փորձս մեզի կը ցուցնէ թէ ինչպէս մէկ պարզ վրան մը զմարդս կը պաշտպանէ գիշերային ցրտութենէն և խոնաւութենէն, թէ ինչպէս առանց աւոր ալ կրնայ մարդ ծառերու տակ ապաւինիլ, որ իրենց տերևներովը զինքը կը պաշտպանեն: Այն կերպով կը պաշտպանենք նաև նորաբոյս տունկերը եղբայրք, որ ուրիշ բան չէ բայց եթէ սառած ցօղ. վասն զի բարեխառնութեան իջ-

նելովը կամ ցրտութեան աճելով՝ մարմնոց վրայ նստած ջրոյ շոգին հեղուկ վիճակի մէջ չկրնար կենալ, հապա սառուցի ձև կ'առնու: Այս եղեամբ գարնան ժամանակ նոր ծլած տերևներն ու ծաղկները կը չորցնեն, և աշնան ժամանակ անոնց տնկական գործուածքը կ'այլայլէ:

Ցօղը շատ օգտակար է բուսոց աճմանը, վասն զի անոնց հարկաւոր ջուրը կը մատակարարէ և անձրևի պակասութիւնը կը լեցնէ. ցորեկուան տաքութենէն վատած բուսոց կենդանութիւն կու տայ և անդադար նոր սնունդ կը ձարէ անոնց, զոր մթնոլորտէն կ'առնու. անոր համար պտղատու ծառերուն պէտք է հինգ վեց ոտք բարձրութիւն տալ ու ճիւղերը ցրիւ բռնել. ասով աղէկ արև կը տեսնեն, օդոյն մէջ առատ ջերմութիւն, առատ սնունդ ու առատ ցօղ կը գտնեն, և պտուղներն ալ աւելի լաւ ու շուտ կը հասնին և խոշոր կ'ըլլան: Եթէ է այն ընդհանուր սովորութիւնը Արոպայի հիւսիսային կողմանց պտղատու ծառերը և որթերը կարճ բռնելու, ինչպէս է նաև բոլոր Վաղղիա:

ՄԱՌԻՆԱԿԱՆ

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՒՏԵՐ

Տգրուէ ¹ փակցընելու նոր կերպ:

Բնէքը գիտեն թէ ինչ դժուարին ու աշխատալի բան է, մանաւանդ ձմեռը, տղրուկ փակցընելը, մասնաւորապէս մարմնոյն ախտացեալ մասին վրայ: Նշաւասիկ նոր ու դիւրին կերպ մը տղրուկ փակցընելու թէ շուտով և թէ ուղած կիտիդ վրայ:

Տղրուկ փակցընելէն առաջ, մարմնոյն նոյն մասին վրայ պէտք է մանուշխոյ՝ սպեղանի մը դնել ու թողուլ մինչև որ հիւթեր ժողովին, ետքէն այն սպե-

¹ ՏՃ. ՍԻՆԻՒՆԻ:

² ՏՃ. ՀԱՄԱՊԱՆ:

զանին վերցունելու է և աղէկ մը մարմնոյն նոյն մասը սրբելէն ետեւ, պզտի գաւաթով մը տղրուկները վրան դնելու է : Սէկէն գրեթէ ամենքն ալ մորթը կը ծակեն ու շուտ մը կը փակչին, և ուժով ու կարգէ դուրս երագութեամբ կը սկսին արիւնը ծծել :

Այս կերպիս օգուտներն են, տղրուկները ամենքն ալ գրեթէ կը փակչին և շուտով, ու քիչ ժամանակի մէջ շատ արիւն կը ծծեն, և երբ կը փրթին՝ արեան վազքը աւելի յորդ է և երկար ժամանակեայ, վասն զի նոյն տեղւոյն վրայ շատ հիւթ ժողովեր էր :

Տղրուկ անցընելու կերպ :

Տղրուկ աճեցընելու այլ և այլ հրնարքներէն այս մէկը հոս յիշենք, որ արեւելեան Հնդկաստան ՚ի գործ կ'ածուի :

Տասուերկու աւողջ տղրուկ պէտք է փակցունել աւողջ մարդու մը . ասոնք կըցածնուն չափ արիւն ծծելէն ետեւ, կը փրթին . ան ատեն կաւէ մեծ ամանի մը մէջ դնելու է, որ 10 քիլոկրամ կամ $7\frac{1}{2}$ հոխա ընդունակութիւն ունենայ, և երկու երրորդը ջուր լեցունելու է, մնացածն ալ կաւ՝ եզան աղբով, մոխրով և գարշահոտ աստայով խառն :

Ամէն բան այսպէս կարգի դնելէն ետեւ, ամանը պէտք է խփով մը գոցել, նայելով որ խփին ու անօթին մէջ եղած նիւթոց իրարմէ հեռաւորութիւնն ըլլայ իբր 3 բթաչափ : Այս խուփն ալ պէտք է ծեփել հողախառն կովու աղբով և ամիս մը շուքի մէջ թողուլ այն ամանը : Ամէն մը ետեւ բանալով՝ մէջը երեսուն խղիկներ կը գտուին, ու 10^{էն} 15 տղրուկ կ'ըլլան, զորոնք պէտք է շաքարաջրով լեցուն ամանի մը մէջ դը-

նել ու տասը օր մը թողուլ : Ասկէ ետեւ պէտք է արեամբ անուցանել զանոնք երկու երեք ամիս, որպէս զի այնչափ մեծնան՝ որ կարող ըլլան գործածուիլ : Ասկայն տասուերկու տղրուկները պէտք է պաղ ջրոյ մէջ դնել ու նորէն այսպէս գործածել :

Մի և նոյն տղրուկները շատ անգամ գործածելու կերպ :

Արջերս դիւրին, սակաւածախ ու օգտակար կերպ մը առաջարկուեցաւ մի և նոյն տղրուկները շատ անգամ գործածելու, և Վաղղիոյ կառավարութիւնն ալ Ալճերի այս կերպս բանեցընել կը հրամայէ, և է այս : Տղրուկները արեամբ յագելով փրթելնուն պէս, պէտք է ձգել մէկ մաս քացախէ և 8 մաս ջրէ բաղկացած խառնուրդի մը մէջ, որ հարիւրորդ աստիճան ջերմաչափին 10 աստիճանէն ինչուան 20 բարեխառնութիւն ունենայ : Տղրուկներն այս խառնուրդին մէջ ընկնելնուն պէս կը սկսին տապալտրկիլ և արիւն դուրս տալով կամաց կամաց կենդանութիւննին քիչ մը կը կորսընցընեն : Այն ատեն աս խառնուրդէն հանելու է զանոնք ու բթամատով և ցուցամատով կամացուկ կամացուկ սխմելու է, բայց առանց քարշելու, և այնպէս ծծած արիւնը ինչուան բերանը մղելու է որ դուրս ելլէ : Ասկէ ետեւ պէտք է երկու անգամ հասարակ ջրով լուալ զանոնք և ջրով լեցուն ապակէ կամ հողէ ամանի մը մէջ դնել, բերանն ալ լսթով մը գոցել ու լուսէ և ջերմութենէ զուրկ տեղ մը պահել :

Այս կերպով մի և նոյն տղրուկները հինգ օրէն ետեւ նորէն կրնան գործածուիլ, և այս գործողութիւնս երկու երեք անգամ ալ կրնայ կրկնուիլ :

ՎԵՆԵՏԻԿ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ